

ŞERBAN FILIP CIOCULESCU

CHINA

*de la „strălucirea ascunsă”
la expansiunea globală*

CUPRINS

Lista de abrevieri.....	11
Capitolul I. Teorii și paradigmă chineze ale relațiilor internaționale: viziunea tradițională și cea modernă asupra propriului stat și a altor națiuni	14
China nu a uitat ideea imperială	21
Teorii și paradigmă chinezești.....	35
Influența istoriei asupra filosofiei politice – resurrecția confucianismului	50
Capitolul II. Armata Populară de Eliberare – depășirea moștenirii sovietice, adaptarea la noile tipuri de conflict.....	58
Gestionarea conflictelor – tentația folosirii puterii <i>hard</i>	63
Structura PLA	74
Probleme politice, economice și strategice: relația Chinei cu SUA și cu actorii regionali	86
Capitolul III. Evoluții recente în dinamica relațiilor de securitate dintre Republica Populară Chineză și Japonia: traume istorice, percepții ale amenințării și calcule strategice	92
Moștenirea istorică - traume și revanșă.....	93
Gestionarea conflictual-emotională a „moștenirii” istorice	105
Dileme strategice și calcule de securitate	110
Perspective și scenarii	115
Capitolul IV. Relațiile ruso-chineze: aliații sau parteneri alii Eurasiei?	129
Determinările istorice	131
Siberia de Est – mărul disputei?	152
Armele	156
Cooperarea economică și comerțul cu energie	172
Capitolul V. China se simte obligată să se acomodeze strategic cu SUA. Dar până când?	187

Capitolul VI. Posibili adversari, aliați și parteneri	228
China vs. India – conflict simetric sau asimetric?	230
State care contestă drepturile teritorial-maritime proclamate de China	249
Coreea de Nord - aliatul deviant și greu de controlat	258
Tentativa implicării în Oriental Mijlociu.....	271
Capitolul VII. Relațiile UE-China: parteneriat, cooperare, surse de conflict	280
Capitolul VIII România față în față cu „Țara din mijloc”.....	304
„Glasul banilor”	314
OBOR văzut de la București – calcule economice și strategice	319
Soft power chinez pentru România.....	335
În loc de concluzii. Xi, noul Mao? Paradigma neoimperială versus riscul dezintegrării teritoriale.....	342
Lista hărților, tabelelor și a diagramelor.....	366
BIBLIOGRAFIE GENERALĂ.....	367
ADDENDA - Politicieni chinezi marcanți	372

Lista de abrevieri

- AAGC – în limba engleză, Coridorul de Dezvoltare Asia-Africa
 A2/AD – anti accessarea denial în lb. engleză (interzicerea accesului/interzicerea intrării în zonă)
 ADIZ - Air Defense Identification Zone în lb. engleză (perimetru de Identificare Aeriană Obligatorie)
 AIIB – Banca Asiatică de Investiții în Infrastructuri
 APEC – Cooperarea Economică Asia-Pacific
 ASEAN – Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est
 ASEM – The Asia-Europe Meeting (Reuniunea Asia-Europa)
 BMD – (Baltistic Missile Defence în lb. engleză) – sistem de apărare contra rachetelor balistice
 BRICS – Brazilia, Rusia, India, China, Africa de Sud, grup regional de cooperare economică
 CC al PCC – Comitetul Central al Partidului Comunist Chinez
 CCTV – Televiziunea Centrală din China
 CNOOC - China National Offshore Oil Corporation
 CNOOC – Chinese National Oil Company
 CMC – Comisia Militară Centrală
 CPEC/CEPC – China-Pakistan Economic Corridor (CPEC) – Coridorul economic China-Pakistan
 CS (al ONU) – Consiliul de Securitate
 CSTO – Organizația Tratatului de Securitate Colectivă
 DCFTA – Deep and Comprehensive Free Trade Areas (zone de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare)
 EAU – Emiratele Arabe Unite
 FONOP – Operație de apărare a „libertății de navigație” (freedom of navigation operation în lb. engleză)
 FTA – Acord de liber schimb (în limba engleză)
 HIMARS (High Mobility Artillery Rocket Systems) –
 I3M – Inițiativa celor Trei Mări
 ICBM – rachetă balistică intercontinentală bazată la sol

Capitolul I

Teorii și paradigmă chineze ale relațiilor internaționale: viziunea tradițională și cea modernă asupra propriului stat și a altor națiuni¹

Acest volum e dedicat unui stat și unei națiuni cu o existență documentată de circa cinci mii de ani: China. Un stat care a trecut prin momente de strălucire imperială și lumină culturală, dar și prin epoci de divizare, slăbiciune, distrugere. Chiar atunci când au fost cuceriti de „barbarii” mongoli și apoi de cei manciurieni, chiar atunci când japonezii i-au masacrat cu furie și i-au tratat ca pe animale, chinezii nu au dispărut, nu și-au abandonat istoria și pământul, nu au uitat complet vechile rădăcini filosofice și modul tradițional de viață.

După un secol al-XIX-lea plin de amărăciune și umilință națională, când a fost învinsă în războaie de alte puteri din exterior, a cedat teritoriul și i s-au impus obligații politico-economice jenante, a urmat un secol XX care, prin cele două războaie mondiale și invaziile din exterior ale Japoniei și URSS, a obligat națiunea chineză să facă imense sacrificii spre a supraviețui și a evita destinul tipic al coloniilor. Spre deosebire de vecina din Sud, India, cu care se compară la populație și teritoriu, China nu a făcut parte din Marea Britanie, reușind să scape și de alte puteri colonizatoare precum Franța sau Germania, evitând aşadar încă o mare umilință națională. Însă a fost la un pas de o integrare forțată și plină de violență în imperiul pe care împăratul Japoniei și generalii din jurul său au vrut să îl clădească prin război. Abia după ce amenințarea japoneză a

fost îndepărtată, după ce sovieticii s-au retras „benevol” din Manciuria și războiul civil s-a terminat (1949), China și-a reluat, încet și poticnit, cu ezitări, drumul către ascensiunea pe care i-o preziseseră, e drept mai degrabă cu teamă și neplăcere, pe un ton alarmist, personalități occidentale precum Alexis de Tocqueville sau Halford Mackinder. Acesta din urmă, într-un eseu celebru din 1904, afirma despre națiunea chineză, în matricea rasistă specifică lumii anglo-saxone de atunci, că „ar putea reprezenta pericolul galben cu care s-ar confrunta libertatea lumii, în situația în care și-ar adăuga ieșirea la ocean în plus față de resursele oferite de marele continent, un avantaj de care nu au dispus până acum rușii, chiar dacă ei dețin acea regiune-pivot.”² De forță Chinei s-au temut și vecinii săi lacomi de teritorii și resurse, Rusia și Japonia, care au preferat să îi răpească teritoriile de căte ori au putut.

Primul lider al noii Chine, războinicul neînfricat și doctrinarul comunist Mao Zedong (Mao Țe-Tung), un conducător fanatic, carismatic și venerat de mulți chinezi chiar și după moarte, a aruncat țara în experimente devastatoare precum „Revoluția culturală” și „Marele salt înainte”, în care milioane de chinezi și-au pierdut viața, demnitatea sau agoniseala de o viață. Dar propaganda regimului le-a prezentat, desigur, ca fiind mari succese. De asemenea, în războaie devastatoare precum cel cu SUA (pentru unificarea Coreei sub stindard comunist), cu India și cu Vietnam pentru rectificări de frontieră sau sfere de influență. Chinezii au rămas săraci și cu economia nedezvoltată, preponderent agrară, pradă unor episoade de foamete crâncenă și privațiumi. Rare au fost momentele când un lider ca Mao a încurajat gândirea critică în cadrul partidului și a permis exprimarea unor puncte de vedere diferite. De pildă, în 1957, când a lansat campania zisă a „celor o sută de flori” care simbolizau cele 100 de școli de gândire acceptate și urmau să ajute științele și artele să înflorească. Din păcate, vocile critice au fost tratate dur, cu încarcerare și chiar condamnare la moarte. Între 1966-1976, „Revoluția culturală” a permis liderului suprem să instige la violență mii de studenți frustrați și

¹ Unele părți din acest capitol au fost publicate anterior de autor în volumul *Puteri consacrate, puteri emergente* (coordonatori: Șerban Cioculescu și Silviu Petre), Ed. Militară, București, 2014 – capitolul „Fața nevăzută a Chinei: paradigmă, autori și evoluții instituționale în domeniul cercetării relațiilor internaționale”, pp. 80-102. Câteva paragrafe au fost, de asemenea, publicate anterior în *Monitor Strategic* nr. 1-2/2012, pp. 40-56.

² H. J. Mackinder, The geographical pivot of history (1904), *The Geographical Journal*, Vol. 170, No. 4, December 2004, pp. 298-321, disponibil online pe site-ul https://www.iwp.edu/docLib/20131016_MackinderTheGeographicalJournal.pdf. Fragmentul e citat și de Robert Kaplan, *Răzbunarea geografiei*, traducere M. Gafită, Editura Litera, București, 2015, p. 257.

aprinși ideologic, organizați în grupări radicale, aceștia dovedind o enormă agresivitate și pe alocuri chiar sadism față de cunoscute personalități ale vieții politice, economice, științifice și artistice din China.³ Haosul a cuprins societatea, nimeni din rândul elitelor nu avea garanția că își va putea păstra viața și bunurile în fața violenței duse la extrem de Gărzile roșii. Numărul mare de victime nevinovate nu poate fi șters cu burretel din memoria colectivă nici azi. Dar apoi lui Mao i-a succedat prim-vicepreședintele Hua Guofeng (ajuns secretar general al PCC și șef al Comisiei Militare Centrale)⁴, un politician dornic să conserve linia politico-economică maoistă, care a intrat astfel în conflict cu vechile cadre ale Partidului, un grup condus de Deng Xiaoping, și a pierdut treptat puterea. Aceasta, ajuns liderul partidului și al țării, s-a dovedit un reformist moderat, care și-a dat seama că sistemul politic și economic al țării e vulnerabil, iar episoade precum „Revoluția culturală” nu trebuie să se mai repete vreodată. Deng a permis trecerea spre o formă economică mixtă, în care proprietatea de stat coexiste cu cea privată, însă nu a fost destul de liberal, încât să accepte un pluripartidism real. În politica externă, China se apropiase de SUA în anii de final ai lui Mao, devenind un adversar redutabil pentru URSS, de care se temea pe bună dreptate, mai ales că existase și un soi de mini-război de frontieră în Siberia, pe râul Ussuri, unde trupele chineze și sovietice s-au atacat cu ferocitate pentru o graniță disputată în anii 60, fără a exista stare de război declarată între cei doi coloși marxiști. Mao nu putuse suporta ideea că Moscova, în anii 60, după criza rachetelor cubaneze, îndemna la acomodare politică cu Occidentul și la diminuarea elanurilor ofensive ale Marxismului. În plus, liderul sovietic Hrușciov i-a fost antipatic din start și nici nu îi inspira teamă precum săengerosul Stalin. Destalinizarea operată de Hrușciov a fost perceptă la Beijing ca o trădare a comunismului autentic, iar ruptura dintre China și URSS a devenit evidentă când Albania lui Enver Hoxha, persecutată de Moscova, a găsit un prieten și aliat în China populară. Urmașul lui Mao, Deng, a fost prudent și i-a rugat și pe succesorii săi, Hu

³ Vezi cazurile relatate de istoricul Jonathan Fenby, *Istoria Chinei moderne*, traducere de M. Zlotea, Humanitas, București, 2018, pp. 428-454.

⁴ Hua e creditat cu înlăturarea de la putere a „bandei/clicii celor patru”, grup politic condus de Jiang Qing, ultima nevastă a lui Mao. Acești politicieni au jucat un rol negativ în „Revoluția Culturală”, prin instigarea la violență a maselor proletare.

Yaobang, Zhao Ziyang și mai ales pe Jiang Zemin, să mențină un profil scăzut și să nu caute leadership-ul global, spre a nu provoca o politică de contrabalansare din partea vecinilor Chinei. Discreția și disimularea au devenit cuvintele cheie ale ascensiunii Chinei – *Tao guang yanghui* - „ascundeți strălucirea, păstrați un profil scăzut, cultivați obscuritatea” sau „nu vă împăunați cu puterea pe care o aveți, nu căutați ostentativ leadership-ul global”. Alte sfaturi sunt și ele atribuite lui Deng dar, de fapt, circulă în mediile politice de multă vreme: păstrați-vă calmul și analizați la rece situația (*leng jing guan cha*), să nu cauți să devii lider (*jue bu dang tou*). De asemenea, există și proverbul politic *Daguo Shi Guanjian*, însemnând „ca să fii luat în seamă în relațiile internaționale trebuie să fii o mare putere. Un alt loc comun apare mai ales în discursurile oficiale în era post-Deng este *Guojiguanxi Minzhuhua* - democratizarea sistemului internațional, adică... multipolaritate. *Duojhua* este însă termenul utilizat adesea pentru „multipolaritate”. În mod paradoxal, deși regimul politic din R.P.C. nu este democratic, ci autoritarist (sistem de partid unic), oficial liderii comuniști de la Beijing își doresc democrație la nivelul sistemului internațional (*guo ji ti xi*)! În plan simbolic, ei asociază unipolaritatea cu lipsa democrației în relațiile internaționale.

În China de azi nu curge numai lapte și miere, deși citind o anumită parte a presei internaționale, ai senzația că locuitorii acestui stat-mamut trăiesc în condiții paradisiace. O mare putere care controlează o bună „felie” din comerțul mondial și cam o cincime din populația globului, care dispune de un loc permanent în Consiliul de Securitate al O.N.U., de arme nucleare, se confruntă în schimb cu o poluare gravă a aerului în zona de Nord-Vest (*rust-belt*-ul chinez; aproape irespirabil chiar în capitală, în lunile de vară) și a apelor curgătoare, cu tăierea accelerată a pădurilor și cu alte probleme structurale precum îmbătrânirea demografică, dificultatea pieței muncii de a absorbi mase umane atât de mari, cu boli contagioase sau accidente de muncă grave, soldate cu sute de victime (un exemplu e accidentul din Tianjin, 2015). Si să mai menționăm corupția extinsă și dovedită a multor oficiali ai Partidului Comunist, contra căreia se duce o luptă intensă, cel puțin, de când Xi Jinping este secretar general al PCC. Populația majoritară e formată din etnicii Han, chinezi care își revendică originea în epoca dinastiei omonime, dar există minorități consistente precum uigurii din nord-Vest și tibetanii din sud, care

periodic se revoltă contra hegemoniei politice și economice a centrului. În China există peste cincizeci de limbi și de grupuri etnice. De asemenea, deosebirile mari de nivel de trai între zona bogată din centru și sud, sud-est și zonele sărace (periferiile) din nord și vest vulnerabilizează statul și regimul politic.

E foarte important să ne întrebăm ce știm efectiv despre China și chinezi și de unde. Ca în orice demers științific trebuie să încercăm să ne cultivăm gândirea critică, adică să fim sceptici față de oricine pretinde a fi posesorul adevărului, de oricine are doar certitudini și nu dubii. De la Socrate, prin dialogurile lui Platon, știm că, oricât de mult am cunoaște, de fapt plonjăm în zone necartografiate și pe care nu le mai descifram corect. De aceea, investigația, bazată pe rațiune, trebuie condusă până în profunzimi, către esențe. Oare faptele, ideile, valorile atribuite poporului chinez și liderilor săi de diversii analiști, fie ei chinezi sau străini, sunt cele reale sau e vorba doar de opinii cu grad mai mic sau mai mare de obiectivitate. Ori chiar de forme discrete de manipulare? De unde știm că avem informația cea mai corectă și mai relevantă? Nu putem fi siguri că ne apropiem de adevăr decât colectând cu spirit deschis cât mai multe opinii, analizând ce le unește și ce le separă și aplicând mecanismele gândirii critice, spre a lăsa deoparte mecanismele de manipulare, prejudecătile, erorile logice.⁵ Poate că autori precum Henry Kissinger, Thomas Christensen, Elizabeth Economy, David Shambaugh sau Alistair Iain Johnston sunt văzuți de marea masă a sinologilor ca vedete, experți incontestabili în diversele fațete ale istoriei și civilizației chineze, dar trebuie oare să le acordăm toată încrederea noastră? Îi respectăm pentru scierile lor, pentru inteligența și creativitatea lor, dar nu îi sacralizăm. Sunt și alte voci care exprimă adevăruri valide. Desigur că scepticismul analistului trebuie să se activeze, la modul ideal, și în preajma clasicilor, a vedetelor științifice citate și para-citate. Nimeni nu e profet în domeniul științei, orice adevăr trebuie relativizat, iar teoriile cele mai valoroase explică cât mai mult prin cât mai puțin.

De asemenea, e necesar să cunoaștem China, poporul său ca și vecinătățile geografice prin călătorii efectuate acolo. Autorul acestor rânduri a călătorit de două ori în R.P. China în scop de cercetare, în anii

2005 și 2014, iar în 2018 a vizitat Coreea de Sud. A avut ocazia, la Beijing, Seoul, dar și la București, să discute cu cercetători, profesori, studenți, jurnaliști, militari și politicieni din cele două state învecinate unul cu altul, cu care România are diverse forme de parteneriate. În acest fel, fresca socio-politică și culturală a regiunii dominate de China s-a întregit, fiind făcută din piese de tip mozaic, nu dintr-un material uniform. Cartea de față se bazează și pe citirea atentă a sute de articole și cărți de specialitate, scrise de autori europeni, americani și desigur chinezi, mai ales din diaspora. Informațiile despre China și vecinii ei sunt foarte numeroase – o simplă căutare pe internet, folosind motorul Google, arată un număr uriaș de surse. Însă modelele explicative au nevoie de o selectare atentă și riguroasă, apoi de o ordonare a informațiilor. Nu pretind că voi prezenta aici adevărul total și ultim asupra Chinei, a poporului chinez și a națiunilor din vecinătățile strategice. Cu modestia de rigoare, încerc doar să ofer o imagine coerentă, echilibrată, rațională, bazându-mă pe cele mai credibile date la care am avut acces, pe modele științifice de analiză și desigur și pe intuiție. Volumul nu poate fi exhaustiv, nici nu mi-am propus aşa ceva.

Cred că o mare greșeală din partea celor ce studiază politica externă chineză e să se bazeze doar pe teorii occidentale, la modă, ignorând felul în care chinezii, fie ei experți, membri ai societății civile (atâtă câtă e) sau politicieni, văd propria țară și națiunea, în relațiile cu sistemul regional și internațional de state. Teoriile și doctrinele chinezești în domeniul relațiilor internaționale sunt adesea ignorate, inclusiv de autori care scriu frecvent despre China ca super-putere sistemică. De pildă, în anul 2011, îmi amintesc că a produs senzație publicarea de către reputatul profesor de relații internaționale american Randall Schweller, împreună cu un talentat doctorand chinez de la Universitatea Ohio, a unui studiu despre viziunea chineză asupra ordinii internaționale, în prestigioasa revistă *International Security*.⁶ Rare sunt, în general, programele demarate de mari universități și centre de cercetare din SUA și Europa de Vest privind teoriile aparținând spațiilor culturale non-occidentale. De pildă, Barry Buzan și Amitav Acharya au publicat un volum intitulat *Teorii non-*

⁵ Vezi Sorin Costreie, Gândirea critică, *Dilema*, anul XV, Nr. 756, 16-22 august 2018, p. III.

⁶ Randall L Schweller, Xiaoyu Pu, „After Unipolarity. China's Visions of International Order in an Era of US Decline”, în *International Security*, vol. 36, No. 1, Summer 2011, pp. 41-72.

occidentale ale relațiilor internaționale, axându-se însă pe continentul asiatic și acordând Chinei un loc esențial.⁷ De asemenea, există și practica jurnalistică tot mai răspândită de a cita, folosind redarea prin litere latine (folosind sistemul *Hanyu Pinyin*⁸ sau cel numit *Wade-Giles*⁹), aforisme, proverbe legate de stat, putere și securitate, specifice „folclorului” geopolitic chinezesc sau aparținând unor oameni politici famoși, chiar în limba chineză.¹⁰

Or, a scrie despre China fără să iei în calcul și punctele de vedere chinezești, fără a cunoaște marile concepte, doctrine și școli de gândire locale, dar și evoluțiile instituționale, nu poate conduce decât la cercetări euro-centrice (sau americanocentrice), prin natura lor simplificatoare.¹¹ Cu atât mai mult cu cât China este un stat cu o existență multimilenară și un puternic nucleu civilizațional pentru zona pe care o ocupă, după cum

⁷ Barry Buzan și Amitav Acharya, *Non-Western International Relations Theory: Perspectives On and Beyond Asia*, Routledge, 2010.

⁸ Hanyu Pinyin a reprezentat o metodă de a romaniza scrierea chineză tradițională ce folosea idiograme, propunând scrierea fonetică și folosindu-se caractere latine. În limba engleză, acest sistem e desemnat prin sintagma standard *Mandarin Chinese Romanisation system*. „Hanyu Pinyin” înseamnă sunete pronunțate, aşadar alfabetul fonetic chinezesc menit să îi ajute pe străini să învețe această limbă dificilă nu doar din cauza celor câteva mii de idiograme (ce înfățișează obiecte, simboluri etc), ci și a tonurilor muzicale ce pot schimba sensul cuvintelor. Pinyin are 25 de litere (nu are v-ul), iar pentru cele patru tonuri distințe ale Mandarinei (Putong Hua) se folosesc diacritice. Părintele acestui alfabet latinizat este considerat economistul și lingvistul chinez Zhou Youguang (1906-2017) care a revenit din exil în 1949, când s-a proclamat RP China și a primit oficial însărcinarea redactării acestui sistem de scriere. Efortul să-a materializat între 1955-1958. Youguang a deținut și recordul de longevitate în China. Sistemul creat de el a ajutat nu doar străini să învețe chineză mandarină, ci și chinezi alfabeti să poată învăța pronunțarea și comunica, fără a cunoaște complicatele idiograme folosite în mod tradițional. Sunt peste 80 de dialektele vorbite în China. Vezi documentarul „Pinyin and Chinese Characters”, <https://asianabsolute.co.uk/blog/2018/02/26/pinyin-and-chinese-characters/>, 26 februarie 2018.

⁹ Sistemul de transcriere *Wade-Giles* a fost inventat de diplomatul britanic Sir Thomas Francis Wade (1818-95), și ameliorat de succesorul său, profesorul Herbert Allen Giles de la Cambridge University (1845-1935), autorul Dictionarului Chinez-Englez din 1912. Actualmente acest sistem e mai puțin folosit decât Pinyin. De altfel, din 1979, pe teritoriul RP China s-a folosit doar Hanyu Pinyin ca sistem de romanizare a chinezei, iar *Wade-Giles* a fost folosit în continuare în Taiwan. Acolo se folosește acum o versiune hibridă a celor două sisteme. Vezi „*Wade-Giles Romanization*”, <https://www.britannica.com/topic/Wade-Giles-romanization>, accesat pe 12 iulie 2018.

¹⁰ Numele Republicii Populare Chineze este Zhong Hua Ren Min Gong He Guo.

¹¹ Nele Noesselt, „Entre particularité et universalité: à la recherche d'un paradigme chinois”, în Helene Pellerin (coord.), *La perspective en Relations Internationales*, Editions Athéna, Quebec, 2010, pp. 49-67.

recunosc numeroși specialiști occidentali și nu numai (Samuel Huntington¹², Peter Katzenstein¹³, Niall Ferguson¹⁴, David Kang etc.) De aceea, a cunoaște viziunea chineză asupra relațiilor internaționale nu poate fi socotit nicidcum un lux, ci este o necesitate stringentă pentru toți cei interesați să înțeleagă comportamentul Chinei în politica externă și de securitate.

China nu a uitat ideea imperială

China anului 2018 e martoră la perpetuarea conducerii politice de către Xi Jinping, un politician eficient,abil și versat, care probabil vrea să aibă o carieră la fel de lungă precum a cărmaicului Mao Zedong. Mai exact spus, e posibil să dorească să fie președinte pe viață, lucru confirmat pe 17 martie 2018, când a obținut un nou mandat de președinte din partea parlamentului. În prealabil, a fost modificată Constituția pentru ca acest lucru să fie posibil. O imensă răsturnare față de anul 1982, când fusese abolid mandatul pe viață și se crease tradiția ca fiecare lider să păstreze puterea timp de maximum 10 ani, adică două mandate. Știm că predecesorii lui Xi, Jiang Zemin și Hu Jintao, au acceptat regula jocului. Unii analiști îl menționează acum pe Yuan Shikai care, în 1912, fiind primul președinte al Chinei republicane, s-a proclamat împărat (inaugurând efemera „dinastie” Hongxian), dar a domnit doar 83 de zile și a murit peste un an, timp în care s-a confruntat cu rebeliunea unor întregi provincii. Yuan e cel care a dat primul lovitura mortală fragilei democrații parlamentare chineze.

Acum președintele Xi vorbește adesea despre „visul chinez” și folosește expresii grandioase spre a sugera că poporul chinez e menit unui destin mare, că năzuințele acestuia sunt întotdeauna legitime, iar adversarii nu au nicio șansă să li se poată împotrivi cu succes. Statul trebuie să fie puternic, națiunea bogată, iar chinezul de rând - fericit. Visul respectiv se referă direct și la dorința de a limita orice urmă de influență vestică din societatea chineză, unde numai valorile chinezești se vor

¹² Huntington, Samuel, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, traducere de Radu Carp, Ed. Antet, Bucuresti, 1998.

¹³ Peter Katzenstein (editor), *Civilizations in World Politics*, Routledge, London and New York, 2010, pp. 1-40.

¹⁴ Niall Ferguson, *Civilizația. Vestul și Restul*, Polirom, Iași, 2011.

propaga, păstrând individualitatea națiunii cu mai multe milenii de istorie.¹⁵ Evident, e total opus unui sistem politic pluripartidist și democratic de tip occidental, considerând că nu ar fi deloc adecvat pentru nevoile poporului chinez. În acest punct se situează destul de aproape de Yuan... Exasperat de mersul către un sistem de putere personală, Joshua Wong, cunoscut activist pentru democrație din Hong Kong, vorbește cu năduș despre... „era împăratului Xi”.¹⁶ De fapt, *patternul* imperial nu avea cum să dispară brusc din mintea poporului chinez, condus milenii de-a rândul de monarhi de drept divin, după cum nu dispare nici din mintea rușilor, pentru care Putin e un soi de țar salvator. Partidul Comunist a preluat puterile și o parte din simbolistica fostului sistem monarhic, iar perioadele în care mai mulți politicieni au luptat pentru putere (anii de după moartea lui Mao, de exemplu) amintesc frapant de conflictele pentru putere între diversii pretendenți monarhici din trecut.

Legitimitatea lui Xi și a echipei sale e dată de două mari elemente. Unu – necesitatea de a controla cumva globalizarea, spre a păstra ritmul de creștere a economiei chineze, spre a face față unui război economic cu SUA conduse de Trump și poate chiar cu UE în viitor. Doi – dezvoltarea unei armate puternice și moderne. Pe de altă parte, inamicii externi trebuie mereu urmăriți și evaluați. Evident, acești rivali ai Chinei nu stau deloc „liniștiți” (nu sunt în stare de pasivitate strategică), ci se înarnează, caută să formeze extrem de discret coaliții, aşadar e posibil ca Beijingul să se vadă nevoie nu peste multă vreme să recurgă la intimidarea prin forță a acestora. Doctrina lui Xi, *Great rejuvenation of Chinese nation/„Marea întinerire a națiunii chineze”* are și o componentă strategică: națiunea trebuie să fie inteligentă, curajoasă, Tânără spiritual spre a face față oricărui adversar, nu doar problemelor interne. E de la sine înțeles că și opozanții interni, activiștii pentru drepturile omului, sunt urmăriți, hărțuiți și chiar băgați după gratii uneori. Exemplul cel mai faimos este al lui Liu Xiaobo, laureat al premiului Nobel și un mare activist pro-drepturile omului (unul dintre liderii revoltei din piața Tian an Men), care a decedat la câteva zile după eliberarea din arest, pe motiv de boală în fază terminală, la 61 de ani. Fusese

¹⁵ Shaoying Zhang, Derek McGhee, *China's Ethical Revolution and Regaining Legitimacy*, Palgrave Macmillan, UK, 2017, p. 11.

¹⁶ Andreea Mandiu, Noua eră a Chinei: Xi Jinping și modificarea Constituției, <http://risap.ro/noua-era-a-chinei-xi-jinping-si-modificarea-constituției/>, 1 martie 2018.

condamnat la 11 ani de temniță pentru subversiune și apoi mutat într-un spital spre a fi îngrijit pentru probleme la ficat. Văduva sa, poeta Liu Xia, suferind de depresie, a fost ținută în arest la domiciliu, în ciuda protestelor unor mari scriitori ai lumii (din cadrul PEN Club). Rămâneau *bloggerii* care, în ciuda cenzurii internetului, continuau campania lor de luptă pro-democrație. În cele din urmă, un acord subteran cu Berlinul (care se pare că a promis concesii comerciale chinezilor sau le-a hrănit în van speranțele unei alianțe comerciale cu UE contra SUA) a permis primirea văduvei ca azilant permanent, cu domiciliul în Berlin. Deși președintele Xi e adorat de mulți chinezi, el are și adversari, oameni care îi reproșează acapararea și personalizarea puterii, incapacitatea de a negocia cu SUA și a evita războiul comercial, patronarea unor situații ce pun în pericol viața oamenilor de tipul vaccinurilor contrafăcute sau a poluării galopante, dar mai ales încălcarea sistematică a drepturilor omului. Se poate spune că acum Xi și echipa sa politică anulează o parte dintre transformările introduse de Deng Xiaoping la finele anilor '70: conducerea colectivă, limitarea mandatelor de secretar general la două, pensionarea după o anumită vîrstă și rotația cadrelor. Birocracia de stat, emanată din rândurile Partidului Comunist Chinez (P.C.C.), a fost astfel pregătită și organizată sub Deng, încât să îndeplinească două mari funcții: creșterea economică și stabilitatea politică. Fanatismul ideologic și spiritul agresiv specific erei Mao au fost abandonate treptat în favoarea pragmatismului.¹⁷ China a avut o birocratie de stat încă din Antichitate, așa că a dezvoltat algoritmi complecsi de selectare și instruire a acestora. Funcționarii de stat în era Deng primeau salarii mici dar în plus prime și bonusuri de performanță, dacă își îndeplineau obiectivele asumate. Li se cerea să aducă prosperitate economică, să atragă bani în sectoarele lor de activitate, să fie productivi, adică a existat o „cultură a hipercompetiției”, a rezultatelor.¹⁸ Rămâne o mare problemă faptul că acești birocați sunt numiți și nu aleși, că sistemul de selecție e doar în mică măsură meritocratic și se pune accent pe loialitate și supunere. Sau pe contribuțiile financiare. Dar de ce ne mirăm, până la urmă și în România, o democrație ce aparține UE, marile partide

¹⁷ Yuen Yuen Ang, „Autocracy with Chinese Characteristics”, *Foreign Affairs*, May-June 2018, volume 9, number 3, pp. 39-48. Vezi pp. 41-42.

¹⁸ Idem, p. 42. Autorul spune că și ex-președintele Hu Jintao avea un salariu foarte mic, cam 1000 USD pe lună, dar prima multe gratuități.